

ZUHAL

ZUHAL

**EEN BEETJE REBELSHEID KAN
DE WERELD VERANDEREN**

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

INHOUD

9	Bedankt, mama en papa
21	Meisjes verdienen vrijheid
27	Een arme maar gelukkige jeugd
31	De schrik voor het Vlaams Blok
39	Genieten van de vrijheid in Leuven
51	Als advocate aan de slag
59	Mijn jaren als Antwerps districtsburgemeester
71	Terug naar Limburg
75	Het is ons gelukt, baba!
87	Moeder en moederloos worden
93	Als vrouw in de politiek
101	Bart, je kan me niet verplichten om minister te worden!
107	‘Laat de Erin Brockovich in je los’
119	De stikstofsaga
131	Lef, niet laf
137	Make Flanders wet again!
145	Politica onder druk
155	Minister voor Slachtofferzaken
163	Mijn gevecht tegen seksueel geweld
167	De zuhalisering van de politiek?
197	Dank

Het gezin Demir, met moeder Güler en vader Kemal, en de kinderen Unal, Zuhâl, Nihal, Nurhan en Unsal (van links naar rechts).

Brief van een vader aan zijn dochter

Şirin Zuhâl,*

Regen. Op 12 augustus. Waar ik vandaan kom, regent het haast nooit, en al zeker niet in volle zomer. Maar toen ik na vier volle dagen en nachten rijden op die augustusdag in 1974 in Genk aankwam en de deur van mijn broers auto opendeed, was dat het eerste wat ik voelde: regen op mijn huid.

De eerste van vele 'cultuurshocks'. Ik wist meteen: dit wordt serieus aanpassen. Al was het maar tijdelijk. Want het plan was niet om hier te blijven. Ik was 'gastarbeider', met nadruk op 'gast'. Een paar jaar geld verdienen om de toekomst van mijn familie veilig te stellen en dan weer naar Turkije: dat was de bedoeling.

Het is ietwat anders uitgedraaid. Niet dat ik daar spijt van heb. Ik zou het zo opnieuw doen. Want wie had dat nu gedacht, dat ik de vader van een minister zou worden? Niet dat je het daardoor hoog in je bol moet krijgen. Je werkt voor de mensen, je staat niet boven hen. Daarom ook dat ik je elke zondag vraag: 'Wat heb je deze week gedaan voor de mensen?' En dan noteer ik dat in mijn boekje, zodat ik het hier in Genk kan uitleggen aan wie het wil horen.

Want ook al zeg ik het je niet vaak, of zelfs gewoon veel te weinig: ik ben je trouwste ambassadeur en je vurigste verdediger. Je fan nummer één.

Weet je wat het grootste geluk van een vader is? Zien dat zijn kinderen goed zijn terechtgekomen. Dat ze een warm en gezond gezin hebben. Dat ze omringd zijn door een hechte familie en dito vriendengroep. Dat ze niets tekortkomen. Dat is me gegund met mijn vijf kinderen. Ik tel mijn zegeningen.

Maar het allergrootste geluk in het leven, weet ik sinds een paar jaar, is je kleinkinderen te zien opgroeien. Ik wens het je ooit toe.

Je hebt dat goed gedaan, Zuhâl. Als politica. Als moeder. Als dochter.

*Ez bi te serbilind im.***

Kemal Demir

**Liefste Zuhâl*

***Ik ben trots op je.*

BEDANKT, MAMA EN PAPA

November 2018. Ik sta met mijn intussen 66-jarige vader Kemal aan de kleine liftkooi die ons zo dadelijk tientallen meters onder de grond van Blegny zal brengen. Deze Waalse gemeente tussen Luik en Maastricht is een van de vier plekken in Europa waar authentieke steenkoolmijn-gangen nog toegankelijk zijn voor bezoekers. Je ervaart er hoe er in de Belgische mijnen gewerkt werd, van het loskappen van de steenkool over het laden en lossen tot de bovengrondse opslag. Maar vooral: het geeft je een levensecht beeld van hoe zwaar en gevaarlijk het werk ondergronds, in 'de put', was.

Niet dat ik me daar als kind niet al bewust van was. Ik had weliswaar geen flauw benul waar Marcinelle lag, maar wist wel dat in dat Waalse dorp in 1956 liefst 262 mijnwerkers omgekomen waren na een brand in de schachten. Als dochter van een 'kompel', het Limburgse woord voor mijnwerker, was het voor mij elke dag hopen dat mijn vader levend zou thuiskomen.

De lift zet zich in beweging. We zakken naar zo'n honderd meter onder de grond, daarna gaan we een mijn-gang in. Het is er donker en de ongezonde lucht pakt op mijn adem. Ik heb een beklemmend gevoel dat maar langzaam verdwijnt. Ik zie dat mijn vader geëmotioneerd is. Dit bezoek brengt hem terug naar een periode in zijn leven die voor hem heel zwaar was. De gids demonstreert de machines die gebruikt werden in de mijnbouw. Ze maken een hels lawaai. Hoe hielden mijnwerkers dit de hele dag vol? Niet moeilijk dat de meeste Vlamingen en Walen dit werk op een gegeven moment niet meer wilden doen en België dus eerst Italianen en daarna Marokkanen en Turken als gastarbeiders hier naartoe moest halen om de steenkool te ontginnen.

Mijn respect voor de mijnwerkers is na mijn bezoek aan Blegny zo mogelijk nog groter geworden. Ze deden erg zwaar, gevaarlijk en ongezond werk. Veel van mijn vaders collega's zijn niet oud geworden, door aan hun werk gerelateerde ziektes zoals stoflong. Het brede publiek weet niet welke hoge tol de steenkoolmijnen in Limburg en Wallonië geëist hebben.

Ik begrijp nu beter waarom mijn vader, 'baba' zoals wij hem noemen, vaak zo moe en nors thuiskwam na zijn shift in de mijn van Waterschei in Genk. Zijn leven had er jaren anders uitgezien. Als leraar in een Koerdisch dorp in het oosten van Turkije genoot hij veel aanzien en respect. Alleen: er was veel armoede, weinig werkgelegenheid. De broer van mijn vader werkte als mijnwerker in België en vertelde hem dat het leven in Vlaanderen zo veel beter was. Dat hard werken er loonde. Dat je er geld kon verdienen waarmee je je latere kroost een mooie toekomst kon bieden.

Het moet voor mijn vader een zeer zware keuze geweest zijn, maar in 1974 hakte hij de knoop door: hij verruilde de pen voor de schop en trok naar Limburg. De leraar werd kompel. Tot aan de sluiting van de mijn in 1988 zou hij elke weekdag ondergronds zwoegen. Of zoals hij het zelf noemde: de hel ingaan. Ik heb pas veel later begrepen wat hij daarmee bedoelde.

Een jaar na mijn vader kwam ook mijn moeder Güler naar België. Mijn nicht Ide herinnert zich nog hoe ze uit de auto stapte en al haar tanden bloot lachte. Zo blij was ze dat ze in Europa was. Eerst woonden mijn vader en moeder in bij onze oom en tante en hun gezin, maar al vrij snel konden ze een eigen woning huren in de zogenaamde cité van de Genkse wijk Waterschei. Al die huisjes waren eigendom van de mijnmaatschappij. Ze waren vaak in erbarmelijke staat, maar de huur was laag en als er iets te repareren viel, stuurde de mijnmaatschappij iemand langs.

We woonden in een erg klein huisje in de Genkse Binnenlaan. Alle kinderen sliepen er in één kamer. Er was nog een tweede slaapkamer, maar die was niet bruikbaar: ze was zo vochtig dat er overal op de muren schimmel stond. De deur van die kamer was dan ook altijd op slot, omdat gewoon ademen er al slecht was voor je gezondheid.

Ik weet dat mijn moeder in haar eerste jaren in Limburg enorm heeft geleden onder heimwee. Ze had alles toch wat onderschat. Ze had haar hele familie achtergelaten voor een vreemd land met andere gebruiken. Ze voelde zich vaak eenzaam. Mijn vijftien jaar oudere nicht Ide vertelde me dat ze mijn moeder ooit zag huilen toen ze de vensters aan het schoonmaken was. Ze vroeg haar tante wat er aan de hand was. 'Was ik maar een vogeltje, dan kon ik naar Turkije vliegen en in een boom naar mijn mama en papa kijken,' antwoordde mijn moeder.

Maar ze bleef niet bij de pakken zitten. Er was in die tijd nog geen integratiecentrum, dus sloot ze zich aan bij een katholieke vrouwenvereniging in de cité, geleid door zuster Bertha. Ze leerde er wafels bakken, bechamelsaus maken en typisch Vlaamse gerechten koken, maar kwam er ook veel te weten over hoe de samenleving hier functioneerde. En ze sprak na een tijdje een mondje Nederlands.

Integreren is tweerichtingsverkeer. Het vergt engagement van beide betrokken partijen. De samenleving moet nieuwkomers de kansen bieden om zich te integreren: voldoende aanbod van lessen Nederlands, duidelijke communicatie over onze normen en waarden via inburgeringscursussen, praktische info geven over hoe het leven hier georganiseerd is... Allemaal zaken die er niet waren toen mijn ouders in de jaren zeventig naar België kwamen – die moesten gewoon hun plan trekken. Intussen zijn die zaken er wel. Maar integratie mag geen eenrichtingsverkeer zijn: de nieuwkomers moeten het uiteindelijk zelf waarmaken. Hoe ze dat doen en hoeveel tijd en moeite ze daarin willen investeren, is hun keuze.

Zuster Bertha, die in 2016 op 88-jarige leeftijd overleed, kreeg vrij recent een straat naar zich vernoemd in 'haar' Waterschei. Oververdiend. Voor een grote groep allochtone vrouwen was zij een integratiecentrum op haar eentje.

De bedoeling van mijn ouders was een gezin stichten, maar mijn moeder raakte maar niet zwanger. Toen het eindelijk zover was, verloor ze al snel haar ongeboren baby. Die miskraam zorgde voor extra verdriet, dat ze alleen moest dragen. Bovendien werd mijn moeder

naar bekeken door de Turkse gemeenschap in de cité: een vrouw die midden in de twintig was en nog geen kind had? Voor veel traditionele Turken geldt nog steeds dat een vrouw zonder kinderen een boom zonder vruchten is.

Maar in 1978 was het dan toch zover: mijn oudste zus Nihal werd geboren. Mijn vader was apetrots, ook al kreeg hij van veel Turken de vraag of hij niet liever een zoon had gehad. En ook mijn moeder kreeg de – goedbedoelde maar foute – raad om niet droevig te zijn omdat ze een dochter had. Er zou wel snel een zoon volgen, zei men haar. Dat was ook het geval: in 1979 werd mijn broer Unal geboren. In 1980 was het mijn beurt. En daarna zouden nog mijn broer Unsal en zus Nurhan geboren worden. Plots hing de boom vol vruchten.

Thuis werd er Turks gesproken, en geen Koerdisch. Dat lijkt een rare keuze, maar er zat een weldoordachte logica achter. Mijn vader hield er immers rekening mee dat we ooit zouden terugkeren naar Turkije. En als hij en ma ons in het Koerdisch zouden opvoeden, zouden we er als tweederangsburgers behandeld worden. Door van Turks onze eerste taal te maken, zouden we niet opvallen als Koerden. Dat dat niet vergezocht was, bleek al op de lagere school: daar werd ik gepest door enkele Turkse kinderen omdat ze wisten dat ik van Koerdische origine was. Het bijkomende voordeel van de keuze om thuis Turks met ons te praten, was dat mijn ouders onder elkaar Koerdisch konden spreken, waar wij als kinderen amper iets van verstonden. Het was hun ‘geheime taal’.

Mijn ouders zagen taal en onderwijs als de motoren voor de sociale mobiliteit van hun kinderen. Zo moesten we alle vijf van zodra het kon naar de kleuterklas, om Nederlands te leren. Dat verliep natuurlijk niet van een leien dakje: onze thuistaal was Turks en in onze eerste drie levensjaren waren we amper met het Nederlands in contact gekomen. De kleuterjuf moest zich in de eerste weken vooral met gebaren uit de slag trekken.

Door mijn taalachterstand kwam ik op de lagere school aanvankelijk ook in de B-klas terecht. Elk studiejaar had twee klassen: eentje voor

de beste leerlingen, en eentje voor de kinderen wier resultaten minder goed waren. De A-klas zat vol blanke Vlaamse kinderen, de B-klas was gevuld met kinderen van gastarbeiders. Haast heel de wereld zat in die B-klas, met overwegend Turken, Italianen, Marokkanen, Grieken en Polen. En ook al was ik nog maar zeven, ik moest en zou van B naar A gaan. En dat lukte me ook. Met dank ook aan mijn vader, die zijn kinderen elke zondag naar de wijkbibliotheek bracht, waar we verplicht een boek moesten lenen dat we tegen de volgende zondag uitgelezen moesten hebben. Zo ging ons Nederlands er snel op vooruit.

Als ik midden 2023 verneem dat de leesvaardigheid van onze tienjarigen er nog maar eens op achteruitgegaan is, ben ik niet verbaasd. Ooit waren we de top in Europa, nu bengelen we achteraan. In vijftien jaar tijd hebben we nog maar eens een extra achterstand van tien maanden opgelopen. Concreet: een gemiddeld kind op een Vlaamse school kan vandaag pas na de paasvakantie van het vijfde leerjaar even goed lezen als een kind vijftien jaar geleden op het eind van het vierde leerjaar.

We besteden in Vlaanderen nochtans twintig procent meer aan onderwijs dan het Europese gemiddelde. En terecht: kennis is onze belangrijkste Vlaamse grondstof. Ons onderwijs heeft duizenden en duizenden kinderen – ik ben er een van – ontvoegd, in het leven vooruitgeholpen, sociale mobiliteit gegeven. Als onze bedrijven willen overleven en we onze welvaart in stand willen houden, moeten we kwaliteitsonderwijs koesteren. Maar het tegendeel is aan het gebeuren: we zijn nu een van de slechtste leerlingen van de Europese klas.

Dat we het zo slecht doen, is voor een groot deel het gevolg van een falend beleid dat gestart is met de man met het aura van een arrogante professor, die vanuit de hoogte beweert alles beter te weten, maar ons onderwijs intussen als een volleerd brokkenpiloot de vernieling in heeft gereden: Frank Vandenbroucke, de socialistische minister van Onderwijs van 2004 tot 2009. In een recent interview gaf zijn toenmalige kabinetschef Dirk Van Damme, die daarna onderwijsexpert werd bij de OESO, dat ook onomwonden toe. Ik citeer een passage uit dat interview in *De Morgen*, omdat de man – weliswaar jaren te laat – spijkers met koppen slaat: ‘De lat lag op het hoogste niveau. En in de

jaren negentig wilde men daar een einde aan maken. Ik herinner me nog vergaderingen waarop gezegd werd dat we die elitaire scholen een kopje kleiner moesten maken. Dat ging ver. Er zat natuurlijk een grond van waarheid in: je mag uiteraard niet alleen focussen op de sterkste leerlingen van de klas. Iedereen moet mee, ook de middelmaat, ook de zwakkeren. Maar men dacht dat het niveau van de excellentie zou blijven als men de lat op het gemiddelde zou leggen. Dat is een intellectuele fout die opeenvolgende ministers hebben gemaakt. Ook toen ik kabinetschef was bij Frank Vandenbroucke dachten wij dat. En dat klopt niet. Als je de focus op het gemiddelde legt, laat je de excellente leerlingen in de kou en worden de zwakkeren ook niet goed bediend. De lat blijft zakken. Daarvan zien we nu de resultaten.'

Wijsheid komt met de jaren. Bij Van Damme toch. Want de socialisten hebben dit eenheidsworstbeleid jarenlang verdedigd en voortgezet: Vandenbrouckes opvolger was diens partijgenoot Pascal Smet. De resultaten zijn ernaar.

Ook een generatie met taalachterstand is hun nalatenschap. Op dat vlak kwam Van Damme intussen ook tot inkeer. De eeuwige linkse strijd tegen aparte taalbadklassen werd dit jaar door hem eindelijk verlaten. Als kind werd ik uit de klas gehaald om met andere anders-taligen Nederlands te leren. 'Stigmatiserend!' riepen vooral de linkse partijen. Maar enig idee hoe moeilijk het is om als kleuter in een klas te zitten waar iedereen kan volgen en jij je het domme gansje voelt omdat je niet mee kan?

Onder Vandenbroucke en Smet maakte goede, ouderwetse kennis-overdracht plaats voor pretpedagogie. Alles moest leuk zijn, herexamens mochten niet meer, C-attesten werden taboe en punten maakten op rapporten plaats voor bloemetjes of zonnetjes. Klasgemiddelden werden niet meer vermeld: dat schaadde het welbehagen op school. Onze kinderen moesten gevrijwaard worden van competitie.

Wel: het leven is één competitie. Een bedrijf dat moet herstructuren werkt niet met bloemetjes en zonnetjes. Het kijkt naar de prestaties, en wie onder het gemiddelde zit, moet zich zorgen maken. Een

school moet kinderen ook weerbaar maken, hen leren dat er ook dingen bestaan als concurrentie, tegenslag en ontgoocheling. Een klasgemiddelde is daarnaast voor ouders een nuttig instrument om in te schatten hoe hun kind presteert. Waar zijn of haar sterktes en zwaktes liggen.

De slinger sloeg onder de pretpedagogen helemaal door. Leren werd bijzaak. Ik merkte dat ook toen ik zelf moeder werd en mijn dochter naar de kinderopvang ging. Plots werd ik gebombardeerd met allerlei berichtjes over Rozanne: met wie ze gespeeld had, wanneer ze naar het toilet was geweest, hoeveel ze gegeten had... Elke dag een uitgebreid verslag. Ik werd er gek van, en het personeel allicht nog veel meer. Vroeger vroeg mijn moeder mij bij thuiskomst wat ik die dag op school gedaan had. Ze had daar helemaal geen Smartschool of andere administratieve systemen voor nodig. Waarom verlossen we de mensen van de kinderopvang en onze leraars niet van die last? Waarom moeten ze daar zo veel tijd in steken, in plaats van in hun kerntaak: met de kinderen bezig zijn?

Frustrerend is evenwel dat alle maatregelen die je vandaag neemt pas resultaten opleveren over een jaar of tien: van taaltesten over de aanscherping van de eindtermen die gehaald moeten worden tot de centrale Vlaamse toetsen die voor het eerst meten waar de pijnpunten liggen, zodat er geremedieerd kan worden. Tienduizenden jongeren zijn intussen het slachtoffer geworden van nefast beleid. Als ik twintig jaar jonger was geweest, zou ik door toedoen van dat beleid allicht nooit universitaire studies gedaan hebben. De lat zou voor mij lager gelegd zijn. Ik zou in de B-klas gebleven zijn.

Maar ouders kunnen een wereld van verschil betekenen. We kunnen niet alles afwentelen op de school en de leraars. Het zijn wel ónze kinderen. Vier op de tien Vlaamse leerlingen zeggen 's ochtends met honger op school te arriveren. Uiteraard is er armoede in Vlaanderen, maar niet in die mate dat veertig procent van de kinderen met een lege of halfvolle maag naar school moet vertrekken. De gevolgen zijn groot: honger heeft een negatieve impact op de leerprestaties.

Ook de thuistaal speelt in dit hele verhaal een rol. Rozanne groeit op in het Nederlands, maar ik deed dat in het Turks. En steeds meer kinderen

zitten vandaag de dag in die situatie: thuis horen ze geen Nederlands, maar Arabisch, Turks, Pools, Roemeens... Hoewel uit de studie rond leesvaardigheid blijkt dat ook kinderen die thuis wel Nederlands praten gemiddeld achteruitgaan, scoren zij die met mama en papa een andere taal spreken slechter. En die groep is in Vlaanderen groot. Nergens anders in Europa spreken kinderen thuis zo weinig de onderwijstaal. Slechts 52 procent van de tienjarigen gaf in een recente bevraging aan in het gezin altijd Nederlands te spreken. In Nederland is dat 64 procent. In Finland spreekt 71 procent van de kinderen thuis Fins.

Maar ook de scholen en de onderwijsexperts moeten beseffen dat ze allochtone kinderen geen cadeau doen door de lat lager te leggen. Het is net door van mij als dochter van een gastarbeider evenveel te verwachten als van een blank ingenieurskindje, dat mijn school me gestimuleerd heeft om het niveau te halen dat ik moest halen. Al moest ik er harder voor werken. Maar ook daarin kreeg ik steun: van leraars die me tips gaven, en zelfs occasioneel wat bijles.

Internationale vergelijkingen tonen overigens aan dat wanneer een samenleving – familie, leraars, maar ook de politiek – hoge verwachtingen heeft en wil dat onze kinderen tot de beste versie van zichzelf uitgroeien, ze beter gaan presteren en boven zichzelf gaan uitstijgen. En dat dat voor meer gelijkheid zorgt in de samenleving.

Na mijn promotie van de B- naar de A-klas zat ik als enig gekleurd kindje voortaan tussen alle goedbedeelde blanke leerlingen. Ik was toen al een strever. En ik schaam(de) me daar niet voor. Ik wou vooruit. Mijn moeder prentte me keer op keer in: 'Je bent niet minder dan een ander omdat je een kleur hebt.' En mijn vader zei ons meer dan eens: 'Ik heb mijn leven opgegeven voor jullie. Ik ben als leraar naar de mijn moeten gaan. Ik wil dat mijn kinderen een andere keuze maken. Mijn kinderen zullen werken met de pen.' Hij verwachtte dat we allemaal een diploma zouden halen.

Dat legde natuurlijk een enorme druk op ons. Slechte punten leverden straf op. Een zeven op tien durfde ik echt niet te tonen aan mijn vader. En elke dag moest er tot 19u gestudeerd worden. Eerder stoppen was

geen optie. Pas na het studeren werd er gegeten. Mijn veertien jaar oudere neef Tekin, die mijn moeder hielp bij de opvoeding van haar vijf kinderen en daarom enkele jaren bij ons inwoonde, controleerde elke dag ons huiswerk. Tekin sprak enkel Nederlands met ons. Hij was ook streng. Ik herinner me dat hij me één keer in de kolenkelder heeft opgesloten. De reden: ik was al van de wekelijkse frietjes van de frituur beginnen eten voor iedereen aan tafel zat. Gehuild dat ik heb!

Ik was als kind sowieso een veelvraat. Ik woog vijftig kilo toen ik elf was. De huisarts vond het stilaan welletjes. 'Straks zit ze boven de honderd kilo,' sprak hij mijn moeder vermanend toe. Maar ik at zo graag, soms drie borden spaghetti na elkaar. Mijn mama kreeg het niet over haar hart om dat te weigeren. Ik was ook degene die thuis bepaalde wat er gegeten werd. Ik 'bestelde' de dag voordien een gerecht en dan maakte mama dat de volgende dag klaar. Karniyarik (gevulde aubergines met gehakt), pizza... Gelukkig ben ik tijdens mijn puberteit wat gezonder gaan leven en eten. En nu ga ik zelfs meerdere keren per week lopen in het bos. Dat zou mijn elfjarige zelve nooit gedacht hebben.

Tekin had meer discipline dan mijn moeder, die een zachte vrouw was en zich meer als een vriendin van haar zonen en dochters opstelde. Hij was ook de ambiancemaker bij ons thuis. Bij het populaire muziekprogramma *Tien om te Zien*, waar we elke week trouw naar keken, stond hij te dansen in de woonkamer. Nog altijd beschouw ik Tekin meer als een oudere broer dan een neef. Ook *Samson en Gert* en *Beverly Hills 90210* waren overigens wekelijkse tv-afspraken voor de familie Demir.

Tekin heeft me leren rekenen met lucifers en mijn woordenschat uitgebreid dankzij een kaartspel. En hij wist ons altijd te boeien door fantastische verhalen te vertellen of grappen uit te halen. Op een keer hoorden we iets tikken tegen het raam. Tekin deed meteen alle lichten uit en zei dat we muisstil moesten zijn, omdat er een dief was. Schrik dat we hadden! We durfden niet te bewegen. Pas minuten later toonde hij ons dat er door de harde wind buiten een tak tegen het raam aan het tikken was.

Mede dankzij 'Tekin abi' ('broer Tekin') en de structuur die hij ons gaf waren mijn punten uitstekend. In het laatste jaar van het lager

onderwijs was ik samen met mijn beste vriendin de eerste van de klas: we behaalden allebei 87 procent. Maar toen gebeurde iets wat ik nooit had verwacht: terwijl mijn vriendin van het PMS, dat nu het Centrum voor Leerlingenbegeleiding heet, het advies kreeg om in het middelbaar Latijn te gaan studeren, kreeg ik – met dus hetzelfde rapportcijfer – de raad om technisch onderwijs te gaan volgen. Snit en naad, bijvoorbeeld.

Toen ik dat thuis aan mijn moeder vertelde, was er onbegrip. Zij had van haar ouders nooit mogen studeren: daar was gewoon geen geld voor. Na haar twaalfde had ze een opleiding... snit en naad gevolgd. En dat was het dan. Hoe kon het dan dat haar dochter, die zulke goede punten behaalde, hetzelfde moest gaan doen? Er is uiteraard niets mis met snit en naad, maar mijn moeder voelde dat er iets onrechtvaardigs aan de hand was.

Het PMS vond dat ik geen algemeen secundair onderwijs zou aankunnen, omdat niet Nederlands maar Turks mijn thuistaal was. En dan in het middelbaar ook nog eens Frans en Engels leren? En zelfs Latijn? Onmogelijk, zeiden de mensen van het PMS. Voor een Turkse is technisch onderwijs het hoogst haalbare, zelfs als ze de eerste van de klas is.

Het was een compleet foute betutteling van een 'kwetsbaar allochtoon meisje voor wie we de lat wat lager gaan leggen'. Toen dachten sommige mensen al zo.

Maar ik wou per se naar het Lyceum van Genk, om er algemeen secundair onderwijs te volgen. Het was mijn ticket naar een 'job met een pen'. Gelukkig zagen mijn ouders ook in dat het advies van het PMS van de pot gerukt was. Dus mocht ik me aan het Lyceum – in die tijd de beste school van Genk en omstreken – inschrijven. Wel werd er geopteerd voor de richting Moderne, niet Latijn. Het advies van het PMS had mijn ouders wat schrik aangejaagd voor die moeilijke richting, terwijl ik wist dat ik het wel zou kunnen.

In het leven moet je hard werken. Kansen afdwingen. Opboksen tegen vooroordelen. Maar soms heb je ook wat geluk nodig. En dat geluk had ik op de dag dat ik me ging inschrijven aan het Lyceum. Mijn moeder was mee. Een secretaresse van de school noteerde mijn naam voor de richting Moderne. Daarna mocht ik mijn schoolboeken voor het eerste middelbaar gaan kopen, achteraan de school. Daar liep een leraar rond die toezicht hield: meester Jean Delissen. Hij sloeg spontaan een babbeltje en vroeg me welke richting ik ging volgen. 'Moderne, al zou ik liever Latijn doen, maar ik mag niet,' flapte ik eruit. 'Mag ik je rapport eens zien?' vroeg hij. Ik toonde het hem. Hij bekeek het kort, nam mij en mijn moeder mee naar de secretaresse en zei: 'Dit meisje moet met zulke punten Latijn doen.' Mijn inschrijving werd aangepast en ik startte enkele weken later in de afdeling Latijn-Grieks. Het was mijn ticket naar de vrijheid.

In mijn eerste jaar behaalde ik negentig procent op Latijn.

De juiste mensen tegenkomen kan dus een wereld van verschil betekenen. Bedankt, meester Delissen. Maar bovenal: bedankt, mama en papa!

MEISJES VERDIENEN VRIJHEID

In de jaren zeventig, toen de eerste Marokkaanse en Turkse gastarbeiders naar Limburg kwamen, droegen de meeste moeders een hoofddoek. Ik heb het in mijn jeugd in de cité nooit anders geweten. Mijn moeder was een van de weinige uitzonderingen. Dat kwam onder meer doordat pa en ma alevieten waren. Dat is een zeer liberale vorm van de islam: een hoofddoek is bijvoorbeeld niet nodig.

Toen mijn zussen en ik tieners waren, werd mijn moeder vaak streng aangesproken door moslimvrouwen in de buurt. Waarom droegen haar dochters geen hoofddoek? Gelukkig weerstond mijn ma die druk keer op keer, al betekende het dat ze soms uitgesloten werd.

Voor alle duidelijkheid: als een volwassen vrouw bewust kiest voor de hoofddoek is dat haar keuze en kan dat. Behalve in bepaalde functies, waar de neutraliteit van de dienstverlening verzekerd moet worden. Aan het gemeenteloket bijvoorbeeld. Maar het is een heel ander verhaal als het om kinderen gaat. Dan is er van vrije keuze meestal geen sprake. En tot mijn ontsteltenis zie ik meisjes op steeds jongere leeftijd een hoofddoek dragen. Soms zijn ze niet eens tien jaar.

Enkele jaren geleden praatte ik met een meisje dat in haar hoofd haar godsdienst al lang had verlaten. Haar lichaam bleef echter zitten in de islam. Ze droeg een hoofddoek voor haar ouders. Ze was bang voor de toekomst, vertelde ze me. Als zij haar eigen keuzes maakte, verloor ze haar familie, haar netwerk, haar wortels. Ze werd dan verstoten. Het vergt onnoemelijk veel moed om dan te kiezen voor een onzekere toekomst. Ik hoop dat ze die moed desondanks gevonden heeft.

Op campagne sprak ik met een ander meisje dat zei dat de islam haar koud liet, maar dat ze van haar familie toch moest meedoen aan de ramadan. Ik krijg ook berichten over meisjes die al vanaf hun acht jaar meevasten en daarin aangemoedigd worden door niet alleen de familie, maar de hele gemeenschap. Intussen kunnen ze zich natuurlijk niet concentreren in de klas, omdat ze bijna flauwvallen van de honger.

We moeten als samenleving in de spiegel kijken: wat doen we eigenlijk voor die meisjes? Welke hulp is er voor hen?

Het zijn vragen die we ons luidop moeten durven stellen. Zonder angst om uitgeschilderd te worden voor islamofobie of racist. Ik vrees veel meer de blik in de ogen van een hele generatie meisjes die we in de steek hebben gelaten. Ik besef zeer goed dat ik een van hen had kunnen zijn. Ik had het geluk ouders te hebben die hun nieuwe land omarmd hebben en niet toegegeven hebben aan de sociale druk in hun wijk. Maar wat als zij dat niet hadden gedaan? Ik weet niet hoe mijn verhaal dan verder zou zijn gegaan. Hebben we niet de plicht als overheid om het daar niet alleen van te laten afhangen?

Om geradicaliseerde jongeren te helpen, hebben we allerlei begeleiding en programma's. Waarom hebben we die dan niet voor mensen die hun geloof willen verlaten en openlijk kiezen voor een seculiere levensstijl? Een keuze die vooral meisjes zeer moeilijk wordt gemaakt. Zij verdienen onze steun. In hen investeren is investeren in de maatschappij. Zij zijn de wissel op de toekomst. Op onze toekomst.

We zijn er in Vlaanderen in geslaagd om met het verbod op onverdoofd slachten dierenrechten boven religieuze rechten te plaatsen. Kunnen we dat nu alstublieft ook doen voor vrouwenrechten? Ik ben voorstander van een vorm van 'vluchthuis' voor mensen die hun geloof willen verlaten. Een veilige haven, waar ze opgevangen en begeleid kunnen worden.

De vraag is natuurlijk ook: hoe komt het dat sommige meisjes van allochtone origine, meisjes van de tweede of zelfs derde generatie, nog steeds verplicht worden om een hoofddoek te dragen of mee te doen aan de ramadan?

Het antwoord ligt in het buitenland, waar tegenkrachten vechten om het hart en verstand van de migranten en hun families. En vaak winnen ze. Omdat ze harder vechten. De Turkse sterke man Erdogan – intussen al twintig jaar onafgebroken aan de macht – is populairder in Vlaanderen dan in Turkije! Bij de meest recente presidentsverkiezingen, die van mei 2023, stemde 72 procent van de in België wonende Turken op Erdogan. Geen enkel ander land deed 'beter'. Toen hij via een tweede stemronde verkozen raakte, trokken Turkse feestkaravanen door steden als Antwerpen, Brussel en Genk. In diezelfde steden hadden de moskeeën – die tot Diyanet behoren, de zeer conservatieve Turkse overheidsorganisatie voor godsdienstsaken – de weken en maanden daarvoor grote inspanningen geleverd om kiezers te mobiliseren en zelfs te registreren.

Die populariteit en invloed van de autocraat Erdogan zijn verre van onschuldig. Uit recent onderzoek blijkt dat vier op de tien Turkse Belgen de wetten van de islam boven onze wetten stellen. Niet moeilijk als je weet dat de Turkse overheid de moskeeën hier financiert en aanstuurt. En Vlaanderen staat erbij en kijkt ernaar. De spanningen binnen de Turkse gemeenschap enerzijds en tussen de Turkse gemeenschap en de rest van Vlaanderen anderzijds nemen als gevolg daarvan toe. Ze zijn sterk gegroeid in vergelijking met mijn jeugd in de jaren tachtig en negentig. Terwijl we de mond vol hebben van een inclusieve samenleving, creëren we zo een exclusieve samenleving. Zelfs sommige mensen van de derde generatie allochtonen, geboren en getogen in pakweg Antwerpen, Brussel of Genk, leven hier maar zitten met hun hoofd en hart in Turkije of Marokko.

En zoals wel vaker zijn het de meisjes en de vrouwen die de hoogste prijs betalen voor de laffe houding van onze overheden.

Stel je even voor: een politicus die openlijk zegt dat vrouwen niet gelijkwaardig zijn, dat hun voornaamste taak moederschap is, dat contraceptie verraad is, dat holebi's minder rechten moeten hebben... Als hij een West-Europeaan was, werd hij hier met pek en veren besmeurd. En terecht. Maar voor Erdogans maatschappijbeeld rollen we hier wel de rode loper uit. En dat heeft concrete gevolgen: een Genkse moeder vertelde me een paar jaar geleden in tranen hoe haar dochter, een